
Presencia de catalanes en México. Cinco siglos

José María Murià

Jalisco: Academia Mexicana de la Historia. El Colegio de Jalisco, 2021. 95 p.
ISBN 978-607-8740-24-6

SALOMÓ MARQUÈS

Universitat de Girona
salomo.marques@udg.edu

L'any 1999 vaig anar per primera vegada a Mèxic, concretament a Guadalajara, la capital de l'«Estado Libre y soberano de Jalisco», a casa d'en José M. Murià, que feia poc temps havia conegut a l'Escala (Alt Empordà). La seva mare i la meva eren escalenques i jo també. Em va convidar per conèixer el seu pare, malalt, i el món dels exiliats catalans del 1939.

A partir d'aquell primer contacte mexicà vaig tenir ocasió de conèixer la persona i l'obra d'un historiador «mexicà i català», tal com ell mateix es presenta. Una obra molt centrada en la recerca i la recuperació de la història del seu país i de Catalunya, en el nostre cas sobretot en temes relacionats amb la República, la guerra i l'exili del 1939. Des del 1999 fins poc abans de la pandèmia han estat uns anys intensos de treball a Mèxic, primer recollint les biografies de mestres que exercien a Catalunya i varen anar a l'exili mexicà; després, en una segona etapa, ens vàrem dedicar a difondre aquestes informacions per poblacions mexicanes. Anar de la seva mà va ser un privilegi.

I acompanyar-lo en les presentacions de les seves publicacions, encara més. Uns llibres que es poden agrupar en dos blocs: els textos d'investigació i els de divulgació, tant o més necessària per conèixer aspectes ben desconeguts pel públic mexicà i especialment el català. Un bloc destacat el configuren les publicacions a Catalunya gràcies, especialment, a les bones relacions amb Pagès Editors. El 2005 ja hi va publicar *Ressons. Escrits a favor de Catalunya*. Un llibre que començava amb aquestes paraules: «Sóc mexicà de naixement... La qual cosa no va impedir que fos precisament el català la primera llengua que vaig sentir i en la que vaig començar a parlar».

És amb la voluntat de fer conèixer la presència catalana a Mèxic que acaba de publicar, a través de l'Academia Mexicana de la Historia i El Colegio de Jalisco, el llibre *Presencia de catalanes en México. Cinco siglos*. Noranta pàgines amb la finalitat d'explicar que la presència catalana en territori mexicà és més nombrosa i antiga del que es pensa. Ho fa partint de la base que «la presencia catalana en toda América a lo largo del tiempo se ha estudiado muy poco».

El llibre consta d'una substanciosa introducció i segueixen dos capítols: «Prehistoria de la presència catalana» i «El exilio republicano», a més d'un breu epíleg. El primer capítol s'inicia al segle XVI amb l'interrogant «¿Conquistadores?» i acaba el segle XX amb «Obreros, empleadas y más artistas». Pel camí parla de «evangelizadores», «los campechanos», «comerciantes y artistas», etc. El segon capítol, dedicat a l'exili del 1939, l'agrupa en quatre apartats: «Antropólogos e historiadores», «Artistas», «Teatro y cine» i «Magisterio». Pàgines que ofereixen una panoràmica general amb els noms dels personatges més destacats en cada un dels apartats. Tots els noms que hi ha es troben més ampliat en el *Segundo diccionario de los Catalanes de México*, editat el 2021 per El Colegio de Jalisco i l'Institut d'Estudis Catalans, dirigit per José M. Murià amb la col·laboració de Gemma Domènec, Salomó Marquès i Angélica Peregrina. Aquest diccionari duplica gairebé els noms del *Diccionario de los catalanes de México* publicat el 1996 per El Colegio de Jalisco i el Departament de la Presidència de Catalunya, també dirigit per José M. Murià.

El llibre, però, no acaba aquí. De fet, hi ha un extens apèndix que reuneix dues històries pràcticament desconegudes: «Pau Casals y México: remembranza de una gratitud» i «El *Butlletí català de Guadalajara*, quince años de catalanismo gráfico».

Tot plegat, un llibre molt llegidor, acompanyat de la ironia de l'autor: «Raro es el caso del catalán que, maestro o no, haya dejado un mal recuerdo. No pasó lo mismo con todos los extranjeros. Puedo decir muy desapasionadamente que, en términos generales, la imagen que se tiene de los catalanes es muy favorable. Por algo será... Cabe finalizar que, a pesar de haber hecho una búsqueda especial, no se pudo encontrar ningún delincuente del orden común».

El llibre *Presencia de catalanes en México* és, ara per ara, la darrera publicació d'un mexicà empeltat de Catalunya que fa anys i panys que no para de publicar sobre Catalunya a Mèxic i també a casa nostra. Només cal mirar l'índex de la publicació *A Jalisco, per Catalunya* editat per Pagès Editors el 2021. Hi trobareu informació detallada de la política de El Colegio de Jalisco quan José M. n'era el director: Estudis Catalans a Jalisco (1994-2004), el Programa d'Estudis Catalans a El Colegio de Jalisco, la Fira del Llibre de Guadalajara, estudis i altres activitats de 2004 a 2019, la Biblioteca Catalana, etc.